

Vänersborgs kommun

Gestaltningssprogram VÄSTRA MARIEDAL

Vad vi kommer att prata om idag

- Presentation av projektet
- Områdets historik
- Värdefullt område ur kulturhänsyn – Varför då?
- Områdets karaktär – Vad är typiskt 1970-tal och hur ser det ut idag?
- Vad gör vi nu? Vad händer sen?
- Diskussion, frågor och synpunkter

Varför behövs ett program för gestaltningen av området?

- Bostadsområdet har höga arkitektoniska och kulturhistoriska kvalitéer och redan från inflyttningen på 70-talet var det omtalat för sin utformning.
- Bedömningen från Västarvet är att områdets utformning har stort kulturhistoriskt värde
- Men: Områdets färgsättning har med tiden ändrats väsentligt.
- Riktlinjerna för hanteringen av bygglovsansökningar har varit otydliga och utan förankring i något dokument eller beslut i nämnden
- Resultatet har blivit: Svårt för de boende som vill måla om sitt hus..
- ..och svårt för Byggnadsnämnden i Vänersborgs kommun att fatta rättssäkra beslut

Byggnadsnämndens slutsatser:

- Vi behöver underlätta i framtida dialoger med boende i området
- Vi behöver bibehålla och utveckla de väsentliga arkitektoniska och kulturhistoriska kvalitéer som finns idag
- Ett program för gestaltningen av området ska därför tas fram.

Vårt uppdrag:

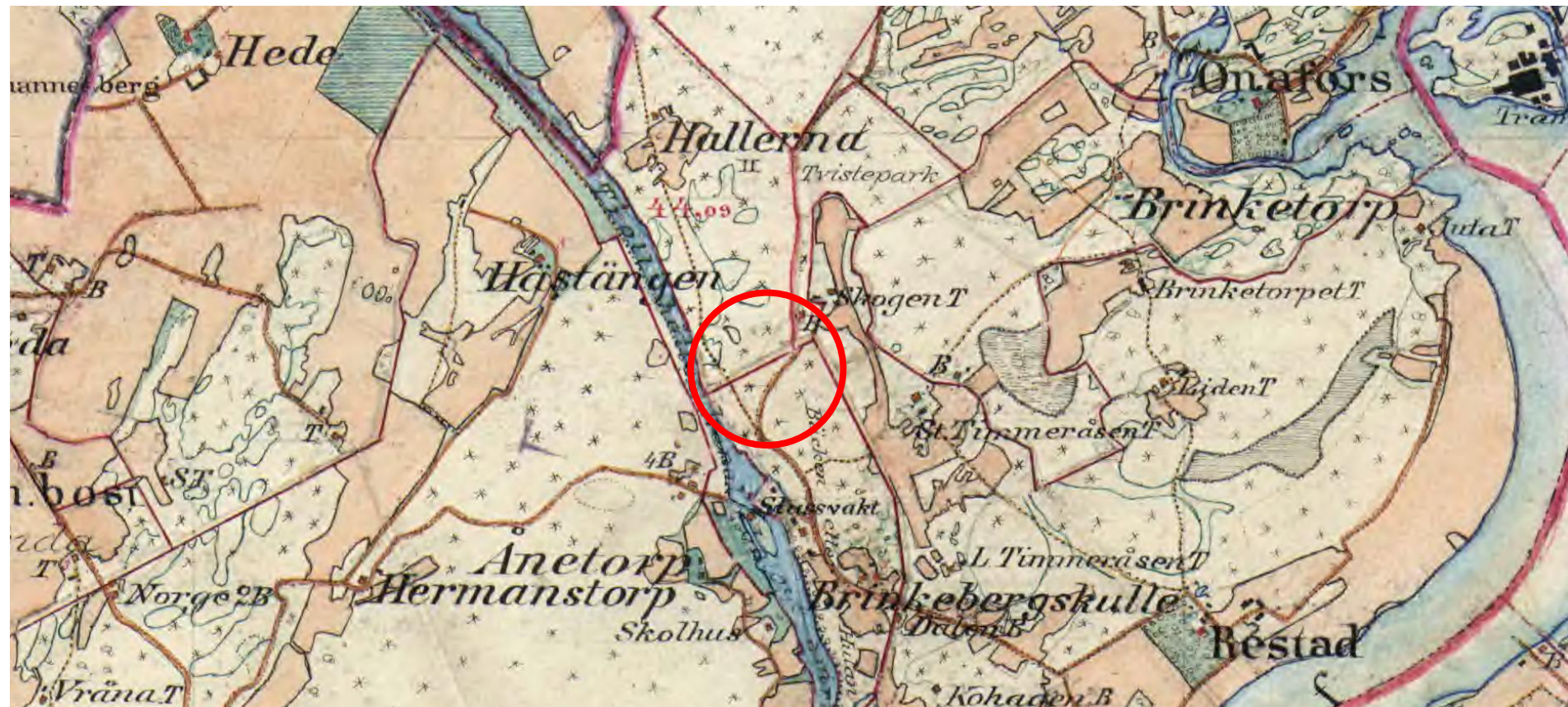
- Att sammanställa ett förslag till gestaltningsprogram i samråd med er förening.

Vilka är då de väsentliga arkitektoniska och kulturhistoriska kvalitéer som bör bevaras?

Hur kan ett gestaltningsprogram se ut?

Historik

Västra Mariedal byggs

- Byggdes på initiativ av Saab-Scantias personalavdelning
- För Saab-anställda men även från Vänersborg bostadskö
- Detaljplan tog fram 1971
- Saab-Scania anordnade arkitekttävling – Arkitektbyrå projekt ledde och utformade området
- 142 fastigheter med 62 fristående hus, 44 radhus och 36 parhus
- Byggstart november 1972
- Inflyttning hösten 1973

1960

1975

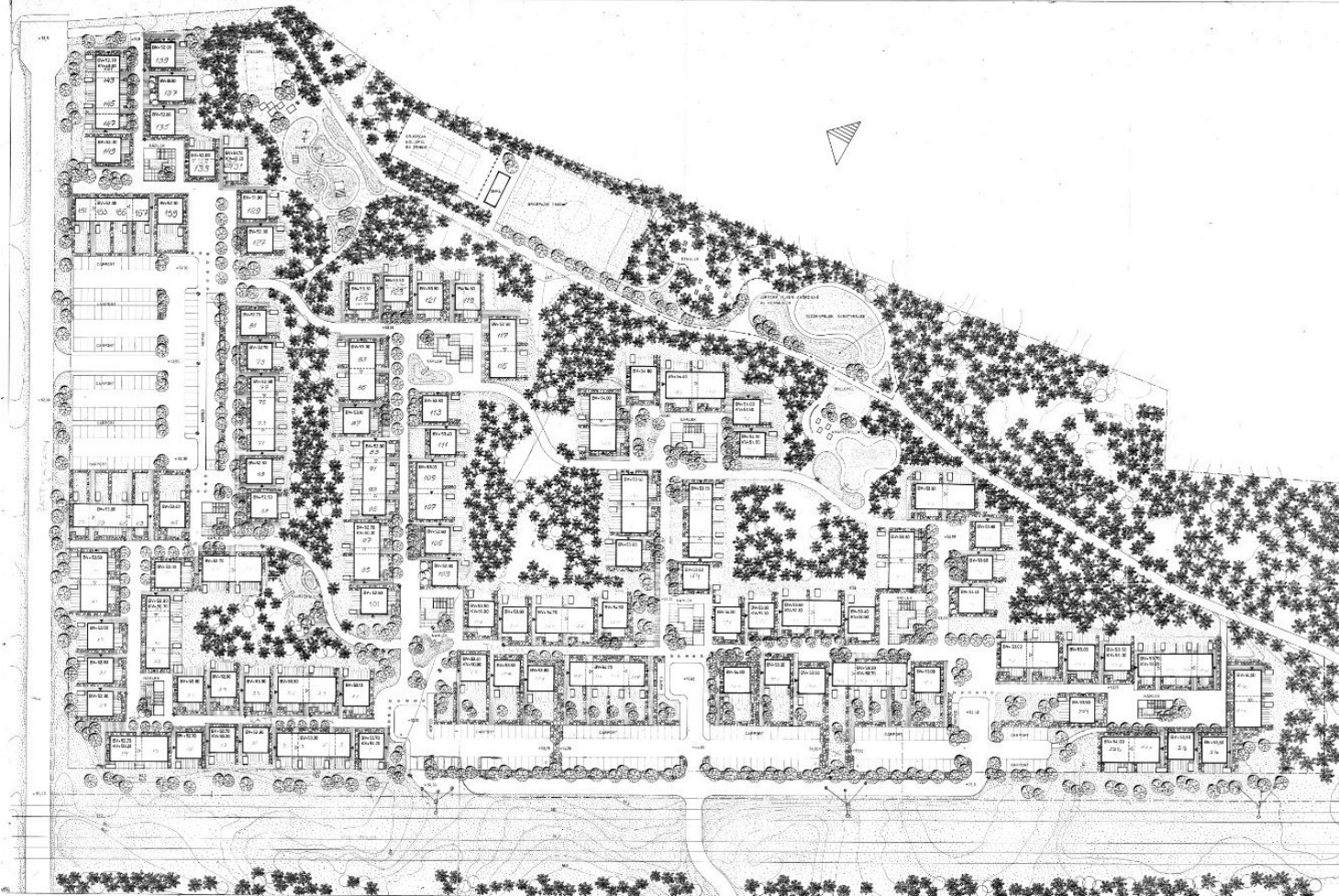
Välplanerat och uppmärksammat

- Blivande köpare ställde krav på planeringen:
 - Omväxling i yttremiljön genom förslagsvis olika hustyper
 - Placera husen i mindre grupper och anpassa till terrängen
 - Minst 90 kvm med rum för minst fyra personer
- Utställning i SAABs personalrestaurang
- Uppmärksammades i Tv och tidningar. Expressens miljöpris 1973: *"En låghusby med småstadens charm men med all modern komfort till låg kostnad – Åk till Vänersborg och lär"*

Planerat av landskapsarkitekter på Mark och samhällsplaneringsbyrån

FÖRKLARINGAR

	NATURMARK VILKEN KOMPLETTERINGS PLANTERAS
	FÖRESLAGNA TRÄD
	BUSKAR
	GRÄSYTOR
	ASFALITYTOR
	BETONGPLATTYTOR
	BETONGPLATTYTOR, UTEPLATSER
	TRÄTRALLAR
	GRUSYTOR
	STRID SAND
	BAKSAND
	SANDLÅDA
	TRÄTAK OCH PERGOLA SAMT PLANK SOM VINDSKYDD HÖJD 160
	GRÄSKULLE MED RUTSCHBANA

De olika hustyperna

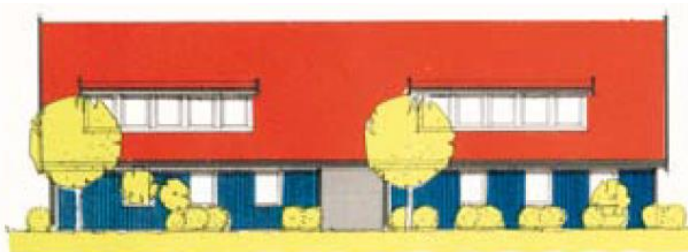
HUS A - Friliggande

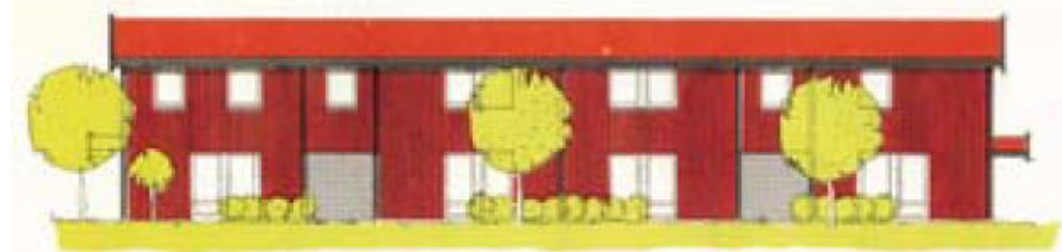
HUS B – Friliggande

HUS C D - Parhus

HUS E F - Radhus

Tidsandan

- Stor bostadsbrist sedan lång tid tillbaka – Miljonprogrammet 1 miljon bostäder på 10 år 1965 till 1975
- 1960-talet byggdes mest lägenheter
- 1970 Brist på villatomter – folk var trötta på höghus
- Ökad bilanvändning -Trafiksäkerhet
- Barnperspektiv – lek, förskola, trafik

Planeringen i Västra Mariedal

- Området planerades helt trafikseparerat med bilfria gång- och cykelvägar
- Kvarterslekplatser och närlekplatser i och kring området
- Fotbollsplan och tennisbana
- Stora öppna grönytor
- Hus grupperade inom området
- Nyckelfärdiga hus:
 - Stenplattorna hade lagts vid entréerna
 - Rabatterna var klara för plantering
 - Gräsmattorna skulle vara klippta två gånger innan inflyttning

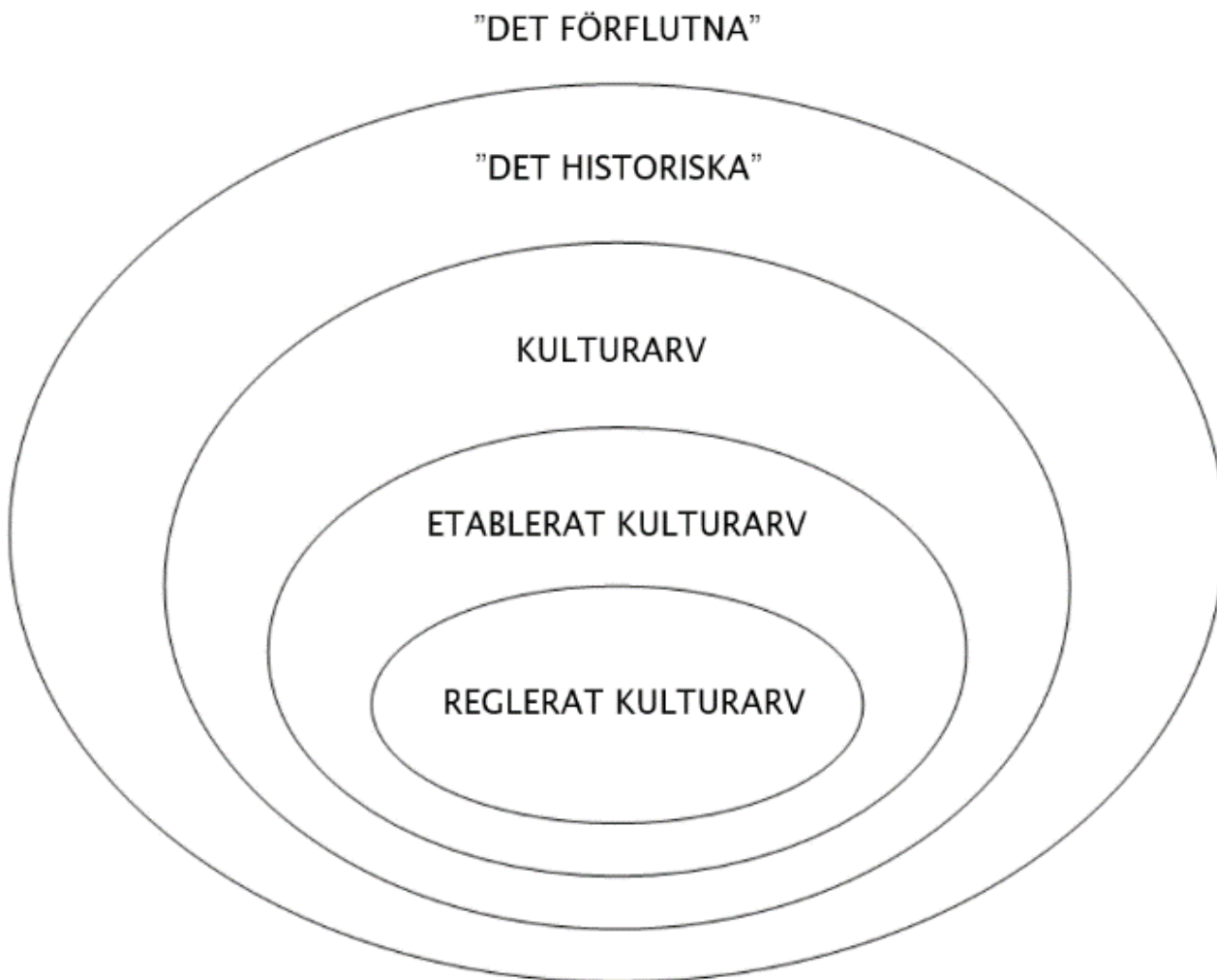
Vänersborgs kommun

Ett av många 1970-tals områden så varför värdefull kulturmiljö?

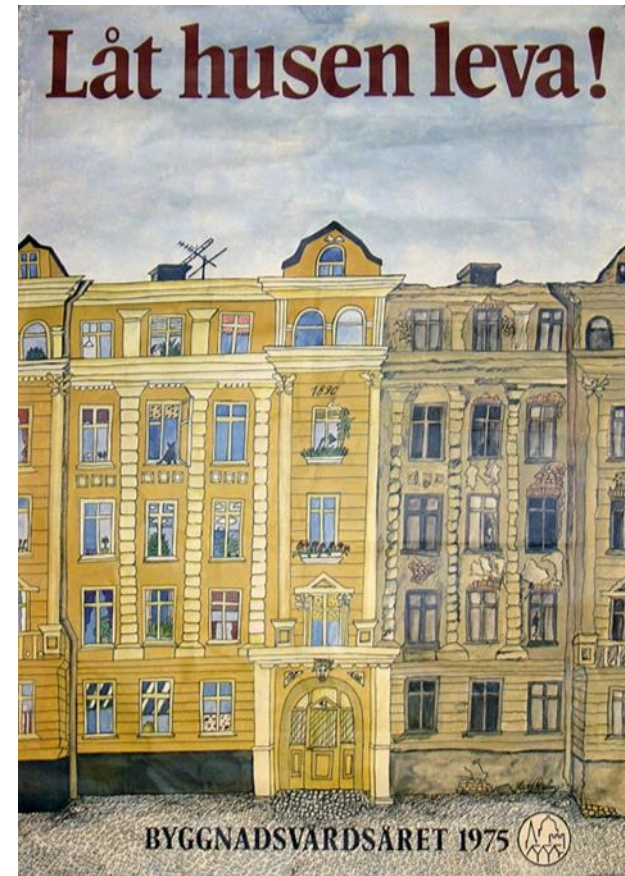
Hur uppstår kulturarv?

Kulturmiljö i samhällsplaneringen

- Att bevara hus lagstiftades efter 1960- och 1970-talets rivningsvåg
- Skydd genom Plan- och bygglagen, Miljöbalken och kulturmiljölagen

Vänersborgs kommun

KULTURMINNESVÅRD

Vänersborgs kommun

KULTURMILJÖVÅRD

Metod för kulturhistorisk värdering & urval

Följer Riksantikvarieämbetets metoder för Kulturhistorisk värdering av bebyggelse

Exempel på olika kulturhistoriska värden

IDENTIFIKATION

GRUNDMOTIV

BEARBETNING

FÖRSTÄRKANDE /
ÖVERGRIPANDE MOTIV

1. Dokumentvärde

(historiska egenskaper)

- byggnadshistoriskt värde
- byggnadsteknik-historiskt värde
- patina
- arkitekturhistoriskt värde
- samhällshistoriskt värde
- socialhistoriskt värde
- personhistoriskt värde
- teknikhistoriskt värde

2. Upplevelsevärde

(estetiskt och socialt engagerande egenskaper)

- arkitektoniskt värde
- konstnärligt värde
- patina
- miljöskapande värde
- identitetsvärde
- kontinuitetsvärde
- traditionsvärde
- symbolvärde

- Kvalitet
- Autenticitet, äkthet
- Pedagogiskt värde, tydlighet
- Sällsynthet
- Representativitet (regionalt, regionalt, lokalt)

Västra Mariedals kulturhistoriska värden

DOKUMENTVÄRDE

- Tidstypisk arkitektur
 - Arkitekturhistoriskt värde
- Visar 1970-talets husbyggande och stadsplanering
 - Samhällshistoriskt värde
- SAAB
 - Lokalhistoriska värden

UPPLEVELSEVÄRDE

- Välbevarade byggnader och väl gestaltat område
 - Arkitektoniskt värde
 - Miljöskapande värde

OMRÅDET IDAG

Karaktärsdrag

OMRÅDET

- Anpassat till terrängen – Berg och tall
- SCAFT - Trafikseparering
- Par-, rad och friliggande bostadshus
- Lekplatser och öppna grönytor
- Fotbollsplan och idrottsplats
- Mindre grupper med platsbildningar inom området
- Välplacerade byggnader

Vänersborgs kommun

Karaktärsdrag

BYGGNADER

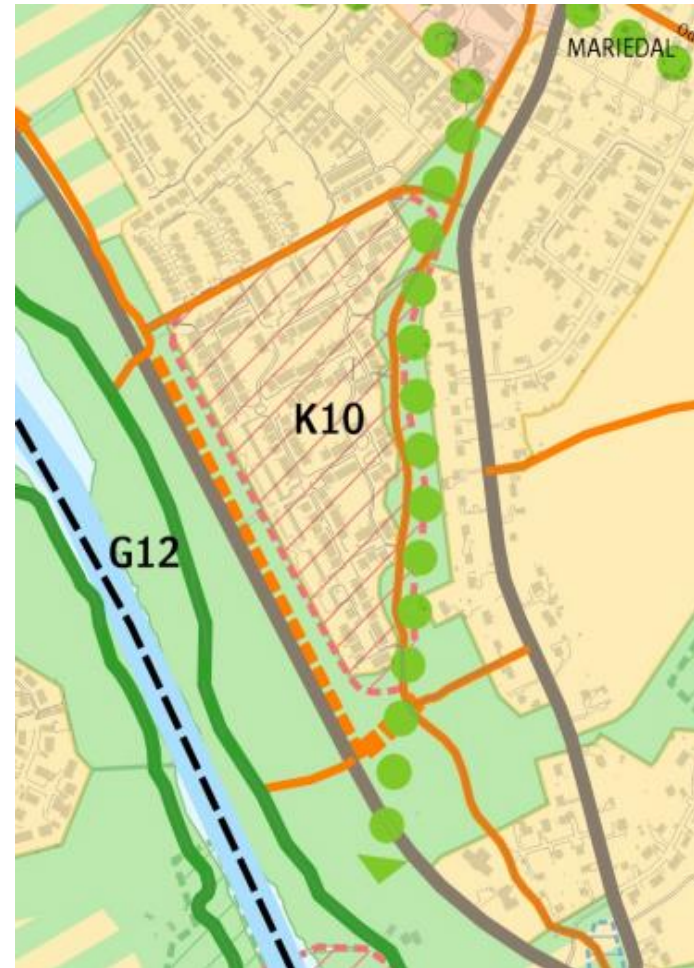
- Fasader stående träpanel
- Branta sadeltak med rött tegel
- Brädade takutsprång
- Färgsättning i blått, grönt, gult och rött
- Olika kulör på fasad och listverk
- Enluftsfönster utan spröjs
- Fönsterbåge i mörk kulör
- Fönsterband
- Kupor Hustyp A
- Indragna balkonger B

Vad gäller för området?

- Området ligger inom detaljplan – bygglov för fasadändring
- Området skyddas med plan- och bygglagen
- Området är utpekad som K10 i ny Fördjupad översiktsplan
”Särskild hänsyn till kulturvärden”
- Bygglov för solcellspanel och attefallsåtgärder

Ursprunglig färgsättning

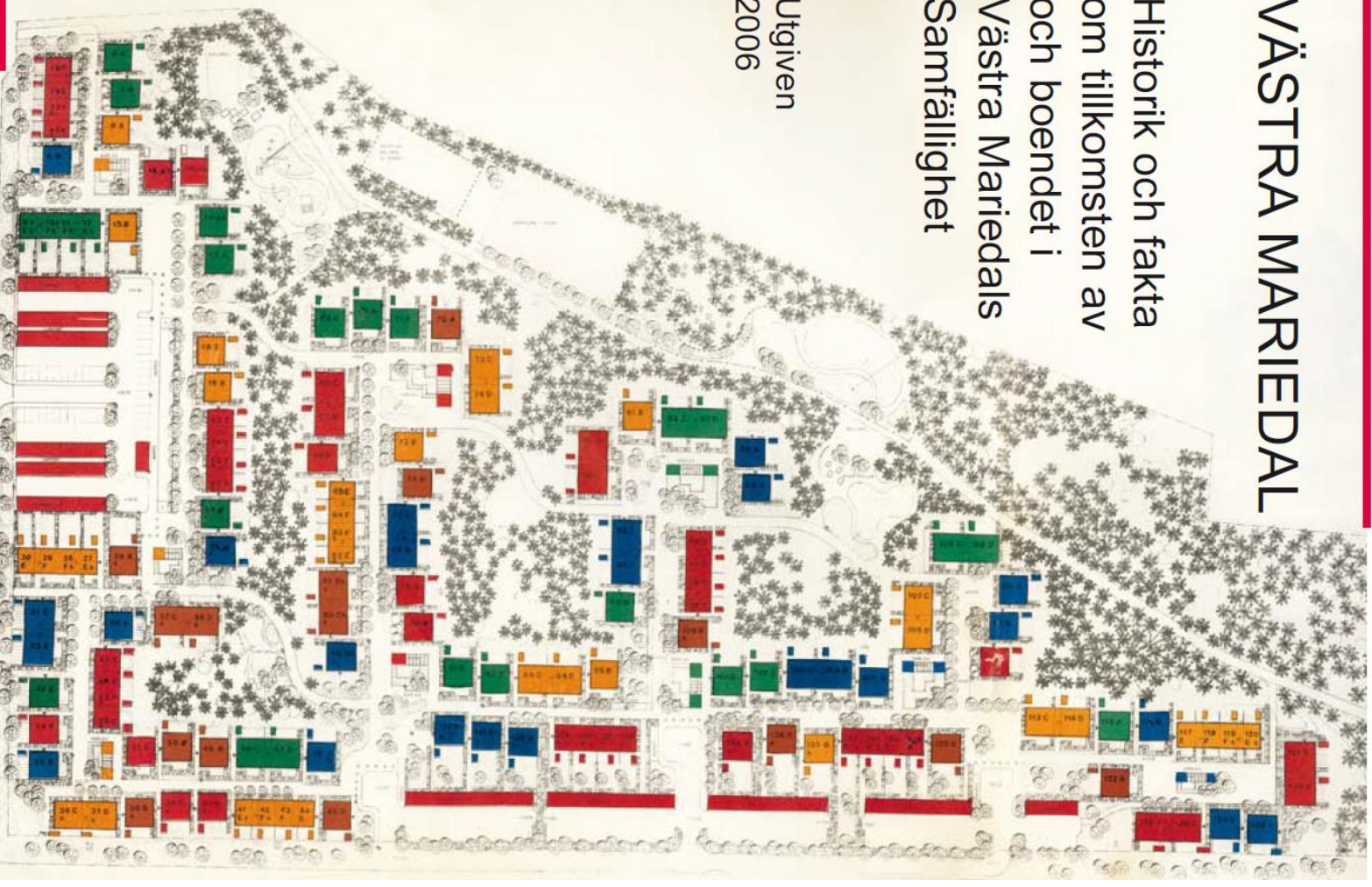
- Fasadfärg och knutar och fönsteromfattningar målades i en tydligt avvikande färg
- Mörka fasadkulörer med kontrasterande listverk
- Svarta/bruna fönsterbågar
- Blå fasad med röda detaljer
- Brun fasad med gula detaljer
- Röd fasad med vita detaljer
- Grönt med vita detaljer?

VÄSTRA MARIEDAL

Historik och fakta
om tillkomsten av
och boendet i
Västra Mariedals
Samfällighet

Utgiven
2006

Vänersborgs kommun

Takomläggning 1983

Foto: Bertil Nilsson

VELLINGE-VÄSTRA INGELSTAD- ÖSTRA GREVIE

Tolkning av ursprunglig färgsättning

Tak Plana papptäckta takytor med svarta plåttäckningar:

Fasader

S 2030-Y,
tegel

S 5040-Y90R,
tegel

S 8505-Y80R,
träpanel

S 5040-Y80R,
träpanel

S 7020-B30G,
träpanel

S 7020-G50Y,
träpanel

S 3050-Y30R,
träpanel

Fönster och dörrar

S 8010-Y10R

Möjlig kulörändring utan bygglov

I detta bostadsområde godtas kulörer inom ramen för den ursprungliga färgsättningen. Kulörändring av en radhusenhet måste samordnas med övriga enheter i respektive radhuslänga för att motverka ett alltför splittrat intryck.

Byggnadsår: 1977
Arkitekt: Svenska Riksbyggens projekteringskontor, Malmö
Byggherre: AB Vellingebyggen / AB Anders Nevsten, Malmö
Karakär: Detta bostadsområde består av 26 radhus i två våningar och 40 friliggande eller sammanbyggda enfamiljshus i ett plan. Det är ett tidstypiskt 1970-tals bostadsområde i en enhetlig arkitektur. I dag har den ursprungliga färgsättningen av träpaneler förändrats, vilket ger ett splittrat intryck.

POMONAOMRÅDET ÄNGELHOLM

Bygata

- Bygatorna formas av att husen ligger tätt och är sammanhängande.
- Gaturnum varieras genom att byggnaderna ligger olika nära gatan.
- Mellan gata och trottoar finns ingen kantsten.
- Förgårdarna är gröna och ligger i samma nivå som gatan.
- Låga avgränsningar som stenrader och häckar skapar intima bygata

Torg

- De båda torgen har sina föregångare i stadernas marknadstorg och byarnas samlingsplatser.
- Torgen ramas in genom att byggnaderna runt dem ligger tätt i kanten mot torgytan.
- Grupper av rännor ger liv åt torgens öppna ytor.
- Torgen ger utrymme för extra parkering och är en trevlig lösning på annars tråkiga vändplatser.

Gränd

- Gränderna liknar fiskelagens smala "stråden". Där var det små stigar som genom luckor mellan husraderna ledde raka vägen till vattnet.
- I skånebyn innebär gränderna trafikseparering för gång- och cykeltrafik.

Hus

- Husen har flera kännetecken som är traditionellt skånska:
- Ett brant stort tak som vilar över den låga längan.
 - Takfoten är kort och slutar nästan i ovankant av fönstren.
 - Taket saknar gavelsprång, vindskivan är spikad mot gavelpanelen.
 - Vita väggar, svarta tak med gavlar och snickerier blått eller rött.
 - Fönster med riktig spröjs inspirerade av 4-delad 1700-talsmodell.
 - Dörr med utformning som liknar liggande panel.

Att ta tillvara:

För att karaktären skall bibehållas måste utformningens gemensamma huvuddrag tas tillvara. Detta kan göras genom att:

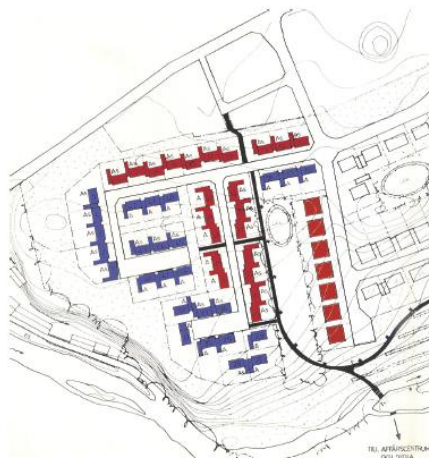
- Avgränsningarna kring förgården mot gata och granne hålls låga. Häckar eller låga stenrader fungerar bäst. Eventuellt kompletterat med lågt genomskiktigt trädskikt.
- Förgården behålls övervägande grön med låg växtlighet. Gärna med ett litet värdträd där pil, äpple eller annat fruktträd kan vara lämpligt.
- Gavelpanel, vindskivor, dörrar, fönster och garage har den ursprungliga och enhetliga färgställningen i blått eller rött.
- Befintliga dörrar bör bibehållas. Dörrar som byts ut skall ha ett utseende med liggande panel. Eventuella rutor skall sitta i övre delen av dörren och ha traditionell utformning.
- Befintliga fönster bör bibehållas. Fönster som byts skall ha ett identiskt utseende och vara sidohängda tvålufs-fönster med riktig spröjs.
- Fasader är vita.
- Taket är belagda med svarta granulerade betongpannor.

Nya byggnader och tillbyggnader skall utformas med det befintliga huset som förebild.

De röda och blåa färgerna har ursprungligen varit identiska och vid ommålning har stora ansträngningar gjorts för att hitta rätta kulörer. Genom åren har färgerna åldrats, färgtyperna ändrats och recept blandats något olika. Små variationer är inget som stör ägare men större variationer, eller helt andra kulörer, rubbar intrycket helt. Undersökning av ursprungsrecept, gamla färgburkar och befintliga färger ger följande förslag till "rätta" kulörer:

Blå:	NCS 5030-R90B	NCS 6030-R90B
	NCS 5030-B	NCS 6030-B
Röd:	NCS 5040-Y80R	NCS 5040-Y90R
	NCS 4550-Y80R	NCS 4550-Y90R

” Den skånska byn, med husen liggande tätt efter varandra, en del ända ute vid gatukanten; Bygatans begränsade storlek och intima prägel; De höga takresningarna med den låga takfoten. De spröjsade fönstren, där porslinshunden kikar ut under spetsryddade gardiner — här och var en skvalenspegel som ryfket sträcker sig fram utanför fasadmuren för att se vem som flanerar på gatan. — Tradition och en skånsk atmosfär är förebilden för detta småhusområde. En skånsk by i dagens tappning. Ett hus med traditionens prägel men med planlösning och standard efter dagens och morgondagens krav. Ett lättarbetat kök med tvättutrymme i omedelbar anslutning. Ett rymligt vardagsrum med fönster åt både trädgård och gata — på skånskt vis. En rymlig matplats där man kan ha både "madrö" och "bara sidda". Förutom de två små sovrummen i bottenplanet två rymliga vindstump med takkåpor på ömse sidor om en övre hall. Och naturligtvis ett stort och ljus badrum. Lite romantik — i rationell produktion — en intim skånsk miljö både ute och inne — ett hus och ett område att trivas i. ”

Kartan ovan visar en plan över skånebyn med variationen av färg på trädtaglar i de olika gaturnummen. Husen längs Pomonavägen byggdes några år efter med en likartad utformning, de har röda trädtaglar.

Våra tankar och funderingar nu

- Olika kulör på fasad och listverk?
- Gemensamma bygglov för helhet?
- Gemensamt bestämma färgsättning – socialt värde?
- Takform bevaras med rött tegel?
- Inga takkupor, ev takfönster?
- Tillbyggnad baksidan?
- Solcellpanel?
- Varför namnet Västra Mariedal?
- Samarbeta med Västarvet
- Utkast om en månad – Hur vill ni ta del av det?
- Synpunkter från er

Frågor och synpunkter?

Vänersborgs kommun

Välkommen att kontakta oss!

Katarina Frändberg, Stadsarkitekt
0521-72 13 47
katarina.frandberg@vanersborg.se

Emmelie Kjellström, Bebyggelseantikvarie
0521-72 13 18
emmelie.kjellstrom@vanersborg.se